

BUITEN

17^e JAARGANG N°. 52.

ZATERDAG 29 DECEMBER 1923.

Foto C. Steenbergh.

DE VECHT TE MUIDEN.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE VECHT TE MUIDEN, ILLUSTRATIE	BLZ. 613
VÓÓR DE EERSTE SNEEUW VALT (SLOT), DOOR A. M. CHISHOLM	614
DE KERSTKRIBBE, DOOR K. L. SCHAMP	615
HET UDDELERMEER EN DE HUNNENSCHANS, DOOR R. H. HERWIG, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 616—620
HET KERSTFEEST VAN BAKKER PLATEEL, DOOR JOB STEYNEN	BLZ. 619
PAALWONINGEN OP NIEUW-GUINEA, DOOR JAC. BIJKERK, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 621—623
OUDEJAAR IN GIETHOORN, DOOR A. L. BROER	BLZ. 623
DE VOORMALIGE VLEESCHHAL TE BREDA, DOOR A. L., GEÏLLUSTREERD.	624
ST. SYLVESTER, DOOR K. L. SCHAMP	624
BRIEVENBUSSEN, DOOR MR. C. BAKE	624

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Vóór de eerste sneeuw valt

4) door A. M. CHISHOLM.
(Slot).

STROOMEN van knagende, ondragelijke pijn, die door zijn armen liepen, deden de werkelijkheid tot in zijn geest doordringen. De pijn overmeesterde hem, maakte hem zwak en onpasselijk. Een doodelijke angst, de eerste vrees, die hij ooit gekend had, maakte zich van hem meester. Maar hij was een wilskrachtig man en hij klemde zijn tanden opeen en het gelukte hem met de uiterste inspanning zijn gedachten te bepalen op den toestand waarin hij zich bevond. Eerst onderzocht hij de val. Het was een groot ding, grooter dan hij ooit gezien had. De getande kaken hielden zijn armen omsloten met een greep, die hem volkomen hulpeloos maakte. Van een der veeren liep een extra sterke ring met ketting naar den omgevallen boomstam. Aan den anderen kant was hij vastgemaakt aan een klein blok hout, zoowat vier voet lang. De val was goed gesteld. Geen oubliette uit de middeleeuwen had ooit een gevangene beter vastgehouden. En toch is het niet gebruikelijk het houten blok vast te leggen, maar om dit los te laten liggen, zoodat het de bewegingen van het gevangen dier belemmert en tevens een duidelijk spoor achterlaat, dat de jager kan volgen, want als het vastgelegd wordt, kan een groot dier den ketting breken, of een poot lostrekken, of zelfs, in zeldzame gevallen, hem afknagen. En dan was er geen lokaas; en waarom was die val opgesteld onder een grooten hoop bladeren? Maar McLeod vroeg zichzelf dit alles niet. Daar ging 't niet om. De eenige vraag was: vrijkomen en niet hoe, of waarom, of wanneer de val was opgesteld. Hij bukte zich en knielde op de veeren neer met zijn volle gezicht en wrong met zijn verscheurde, vastgeklemde armen om er beweging in te krijgen. De veeren gaven absoluut niet mee. Hij verloor zijn evenwicht en viel voor-

over. Telkens weer probeerde hij het. Zonder resultaat. Een soort van gevoelloosheid was op de ondragelijke pijn gevolgd. Het was bitter koud, zoodat hij in een staat van verdooving verviel, die geen slaap genoemd kon worden. Soms kromp hij ineen en steunde, maar de dageraadde vond hem geheel met rijp bedekt, bewegingloos. Toen de zon opging en haar blijde licht over de beparelde wereld wierp, hief hij zijn uitgeput gezicht naar haar op. Ginds was de rivier! Hij zag ze en werd zich bewust van grooten dorst. Als een reiziger in de woestijn verlangde hij naar een teug koud water. Hij likte de rijp van zijn ketting voor zoover hij deze bereiken kon.

IV.

Plotseling hief McLeod zijn gebogen hoofd op en luisterde. Hadden zijn ooren hem bedrogen? Neen, want nu hoorde hij het weer, het geluid van een mannenstem, die zong. Nu kon hij het geluid van roeien hooren. Hij schreeuwde. De riemslagen hielden op. Toen verscheen boven den oever, waaronder zijn eigen kano lag, de gestalte van een man, frisch, donkergetint — Pierre Latour. Op zijn dooie gemak kwam de halfbloed nader, tot hij voor McLeod stond en op hem neer keek. McLeod staarde zijnerzijds Latour aan en gedurende een lange minuut van stilte keken zij elkaar onafgewend aan. Toen sprak Latour. „En dus,” zei hij, „is M'sieu de Gele Vos gevangen in een val; en de val houdt vast.” „Ik ben gevangen,” zei McLeod. „Druk die veeren met een hefboom neer, Latour, en maak me los”. De halfbloed lachte triomfantelijk. „M'sieu is sterk. Hij mag zich zelf los maken. Ik zal het hem niet beletten”. „Ik kan me niet bevrijden,” zei McLeod, hem aanziende en alle hoop stierf in zijn hart. „Ik heb het geprobeerd”. „Dat is waar,” zei de ander: „want ik heb het gezien”. „Je hebt het gezien!” Latour knikte. „Een maand lang heb ik m'sieu dag en nacht bespied. Het is twee, drie dagen geleden sinds ik de val heb opgezet. Gisterennacht lag ik vlak bij verborgen”. „Jij duivel! jij duivel!” „Ik heb de val opgezet en ik heb den vos gevangen. Aha, ik ben knappe jager. Maar het was gemakkelijk. M'sieu wil graag zacht slapen. Iederen avond hij verzamelt bladeren voor zijn bed. Ik heb hem gezien. Dus toen ik heb bladeren voor zijn bed bijeengegaard. Daaronder heb ik de val gezet. Het was dood-makkelijk. Hij komt, hij neemt het lokaas. Welnu, het is het einde voor m'sieu”. „Jij duivel!” zei McLeod weer. „Is het niet genoeg?” Latour haalde zijn schouders op. „Indertijd heb ik m'sieu de keus gegeven — om te vechten, of weg te loopen, of te sterven. Hij verkoos te sterven. Heel goed. Hij is nu stervende. Hij heeft wat pijn, ja. Maar als hij sterft zal dat ophouden.” „Dat is waar,” zei McLeod, „waar”. Zijn toon was rustig; maar zijn neergeslagen oogen schitterden. Plotseling sloeg hij zijn armen uit en draaide tegelijkertijd rond. De val sloeg Latour in zijn gezicht, haalde zijn wang open en wierp hem op den grond. Door een kleine beweging wist de halfbloed zich om te rollen en buiten het bereik van den val te brengen. Aan het einde van de ketting raasde McLeod als een vastgelegde hond, die wil vechten. Latour ging op een boomstronk op veiligen afstand zitten en veegde het bloed van zijn gezicht. „Bon!” zei hij. „bon! Dat is mannenwerk. Ik zou ook zoo gedaan hebben. Het is erg jammer, dat m'sieu niet wou vechten”. „Maak me nu los en ik zal met je vechten,” zei McLeod. „M'n handen kunnen geen mes meer vasthouden, maar ik zal vechten met de wapens, die God mij gegeven heeft.” „Het is te laat,” zei Latour. „Laten we elkaar goed begrijpen,” zei McLeod. „Je hebt me gevangen. Ik ben hulpeloos. Wat ben je van plan met me te doen?” „Niets”. „Je wilt me laten sterven in die val?” „Goed geraden”. McLeod keerde zich om en ging liggen. De halfbloed legde dichtbij een vuur aan, kookte en at; daarna ging hij zitten rooken en naar zijn slachtoffer kijken. Gedurende den heelen dag en den ganschen nacht werd geen woord gewisseld. Toen verliet McLeod plotseling zijn kalme berusting, zooals een rivier een dijk doorbreekt. Hij krabbelde omhoog, een door pijn tot woestheid gedreven dier, trekkend, worstelend, springend van den eenen kant naar den anderen; en toen hij uitgeput neerviel, beet hij op den stalen val tot zijn tanden braken. Een uur later uitte hij Latour's naam. „Ik geloof,” zei hij zwakjes, „dat ik sterf. Ik kan geen adem meer halen. Ik heb geen kracht meer om me te bewegen. Er zijn brieven — documenten — in een zakje op mijn borst. Open mijn hemd en neem ze. Ik zal je zeggen. . . . .” Zijn stem weigerde hem den dienst. De halfbloed bukte zich en zijn vingers raakten den halskraag aan. Plotseling

werd de stervende springlevend. Hij greep Latour's hand tusschen zijn tanden en schopte tegelijkertijd zijn beenen onder hem weg. Zijn eigen beenen sloeg hij om die van den halfbloed heen als een schroef. Zij rolden over den grond, in een stillen, maar ongelijken strijd op leven en dood. Het kon niet lang duren. Latour greep met zijn vrije hand zijn vijand bij de keel en smoorde hem tot de kaken openvielen. Hij rukte zich los en stond op, wrong de hand die verscheurd was door de gebroken handen, schold hem uit voor dollen hond en trok zijn mes half uit de scheede. „Inderdaad hebt u de sluwheid van den vos,” zei hij. „Het is hard om langzaam te sterven, hè! U tracht mij er toe te brengen er een snel einde aan te maken met mijn mes, ja. Ik begrijp best. Het helpt je niet, gele vos!” McLeod keerde zijn hoofd af en lag naar de lucht te staren, die niet grauwer of kouder was dan zijn eigen hart, waaruit de laatste hoop — zelfs de hoop op een snellen dood — was verdwenen. Gedurende den nacht ijde hij en hij sprak van tal van dingen, die Latour niet begreep, herinneringen aan zijn stormachtig leven. Op het delirium volgde bewusteloosheid en toen dat voorbij was, werd zijn geest weer helder, schoon de vlam des levens nog slechts zwakjes brandde. Hij voelde geen pijn, alleen maar een groote zwakte en een hevig verlangen naar rust. Hij keek Pierre Latour aan nog steeds met haat, maar tevens met minachting als iemand, die hem geen kwaad meer kon doen. En hij sprak met de beslistheid van een mensch, die de toekomst helder voor zich ziet: „De sneeuw is zeer nabij, Latour, maar ik zal ze niet zien vallen, noch haar koelheid voelen. De prijs is nu voorbij en je wraak is mislukt: want ik ga gaarne en het ergste is geleden. Maar voor jou, jij zwarte duivel, die er bij gezeten hebt en mij hebt zien lijden zoolang ik nog leefde, moet de bitterheid van den dood nog eerst komen. Sterk ben je en jong ben je, maar toch zal je het ijs niet zien breken, noch de boomen weer in hun bladerdos zien. Lach niet, man, want ik heb je reeds zien sterven — en je was bang! En die vloek leg ik op je, dat als je einde nadert, je mijn gezicht zult zien tusschen de schimmen om je heen en aan vreemden de geschiedenis zult vertellen van deze dagen en nachten en dat je voor God zult verschijnen met dit verhaal nog warm op je lippen.” Latour lachte gemaakt, want die woorden en de zekerheid waarmee ze geuit werden, deden het bloed in zijn aderen stollen. „Ik zal sterven als mijn tijd gekomen is en niet vroeger,” zei hij. „Ik ben niet bang. Ik ben nergens bang voor. Nog een korten tijd en het zal Kat'leen vervelen langer op den Gelen Vos te wachten. Dan zullen wij trouwen en leven tot we oud zijn.” Een oogenblik blonk weer de oude spottende blik in McLeod's oogen. „Jij dwaas!” zei hij op nauw hoorbaren toon. „Ik ga nu naar haar toe!” Hij zuchtte, strekte zijn geboeide armen uit en lag stil. Uit den grijzen hemel zweefden zacht witte vlokjes neer en bleven op zijn wang liggen. Meer en meer volgden. De eerste sneeuw viel. Den geheelen dag vielen de groote vlokken om den dikken pijnboom neer, en zachtjes spreiden zij een wade over het verminkte lijk van Roderick McLeod. Alom heerschte een groote witte stilte, noch door het minste windje, noch door eenig geluid of levensteeken verbroken. Maar in de dalende schemering sloop geluidloos een grijze gestalte. Lang bleef ze daar wachten in de beschutting der struiken, onbewegelijk. Toen verscheen een onheilspellende kop, met een scherpen snuit en oogen van schitterend groen. Een mager lichaam en een pluimstaart volgden. Toen hij naast den doode stond hief de wolf zijn kop op en riep huilend den troep..... Latour had, na den dood van zijn vijand, geen tijd verloren. Binnen een half uur was hij vertrokken en joeg hij zijn kano met forsche slagen de rivier af, die al zwart zag tusschen de witte oevers. En in korten tijd had hij de plaats van bestemming bereikt en liep hij trots Dennis Burke's winkel binnen. Maar Burke scheen tientallen jaren verouderd. Hij knikte Latour toe, maar vergat hem dadelijk weer en keek met niets-ziende oogen voor zich uit. „*Mon Dieu*,” riep de halfbloed uit, „u bent ziek, niet waar?” „Ik ben gezond genoeg,” zei Burke langzaam. „Wat wou je?” „Niets — nu,” zei Latour. „Ik kom maar eens aan lopen om *bonjour* te zeggen, dat is alles. Hoe vaart Kat'leen?” Burke keek hem aan met een uitdrukkinglozen blik. „Ze is dood — uit een kano gevallen en verdronken, tien dagen geleden..... Als gij ooit die streek zoudt bezoeken met een inlandschen gids, die geneigd was u de waarheid te vertellen, zou het verhaal zoo luiden — en hij zou het vertellen bij het kleine kampvuur

met veel bewegingen van zijn bruine, vereelte handen en angstige blikken in de gapende duisternis buiten den kleinen lichtcirkel. En hij zou er aan toevoegen, dat McLeod's voorspelling in vervulling was gegaan — dat Pierre Latour was gestorven vóór de lente, ook dat hij bang was geweest en schandelijk gestorven was, terwijl hij, voor de rust van zijn ziel, de heele geschiedenis vertelde aan de mannen, die er omheen stonden. En als hij u de heele waarheid zou zeggen, zooals hij ze ziet, zou het zijn, dat Latour Noir en McLeod nog iederen nacht onder de schaduw van den grooten boom zitten en telkens weer het treurspel spelen dat het einde beteekende voor den een en het begin van het einde voor den ander; en dat zij dat moeten doen zoolang de wereld draait of tot hun zielen geleerd hebben te vergeven en daardoor rust zullen vinden. En daarom is de groote den vervloekt en moet men daar geen kamp opslaan. Maar ze zullen u het niet vertellen, omdat zij eenvoudige zielen zijn, met een primitief geloof in de Machten van Goed en Kwaad; en omdat gij, die boeken leest en dus veel wijsheid bezit, ze zou uitlachen.

DE KERSTKRIBBE.

OMTRENT de kribbe te Bethlehem ontbreken ons alle bijzonderheden, al is zij in den loop der eeuwen wel in het oog gehouden, zooals wij straks zullen zien. Het bijbelverhaal in Lucas II : 7 is zeer kort en geeft geen beschrijving van de kribbe des Heeren. Omtrent de plaats, waar zij gestaan heeft, vinden wij daarentegen, vooral bij de kerkelijke geschiedschrijvers, het een en ander opgeteekend. De kribbe des Heeren stond in een der vele ruime hollen tot woning ingericht in de nabijheid van Bethlehem, waar de herders hun kudde weidden. Het was een in tufsteen uitgehouwen hol, dat door Hieronymus genoemd wordt „*parvum terrae foramen*” (een klein gat in de aarde). Eusebius gebruikt in zijn „*Leven van Gregorius den Groote*” het woord „*antrum*”, hetzelfde als het Fransche „*antre*”, dat niets anders dan een hol beteekent. Origenes zegt zelfs, dat men in zijn tijd de grot of het hol aanwees, waarin de Heiland geboren werd en paus Benedictus XIV (1740) was dezelfde meening toegedaan. De Noorsche kunst heeft de gedachte aan een grot overgenomen, terwijl de Italianen in hun plastische voorstelling kennelijk een hol ervan hebben gemaakt. Ten slotte kan er ook een in de rotsen uitgehouwen spelonk mede bedoeld worden. Hoe het zij, allen zijn het erover eens, dat het een stal geweest moet zijn, welke meening wordt versterkt door de aanwezigheid van een os en een ezel, die echter volgens een volksgeloof daarheen gebracht zouden zijn om met hun adem en de warmte huns lichaams het verblijf van den Jonggeborene te verwarmen, maar de aanwezigheid der dieren was ook een vervulling der profetie van Jesaja I : 8: „een os kent zijn bezitter, een ezel de kribbe zijns heeren”. Tot zoover de plaats, waar de Kribbe stond. In dezen tijd van het jaar zien wij wederom in de Roomsche kerken, ja zelfs in vele katholieke gezinnen, de Kerstkribbe aanschouwelijk voorgesteld, gewoonlijk naar de oudste afbeeldingen, vergezeld van de aanbidding der Wijzen. De opstelling der Kerstkribbe van Kerstmis tot Driekoningen dagteekent van de XIIe eeuw. De eerste Kerstkribbe werd omstreeks het jaar 1228 door Franciscus van Assisi aangebracht in het woud van Greccio als aanschouwelijke voorstelling van de kribbe des Heeren. Daarna werd de Kribbe overgebracht naar de kerk van Santa Maria Maggiore te Rome, de schoonste en grootste Mariakerk ter wereld, waarvan het plafond verguld werd met het eerste goud, dat Ferdinand en Isabella uit Amerika hadden ontvangen. In die kerk werd de Kribbe, of het „wiege”, zooals het schilderboek van den berg Athos ze noemt, sedert bewaard of althans eenig hout, dat daartoe heeft behoord en dat bij plechtige gelegenheden aan de geloovigen wordt getoond. Volgens het „*Glossaire archéologique du moyen âge et de la renaissance*” van Victor Gay komt op den inventaris van de kathedraal van Reims een verguld zilveren kribbe voor, waarin zich hout bevindt van de Kribbe van Santa Maria Maggiore. De Kribbe werd door den kardinaal van Lotharingen, aartsbisschop van Reims, aan zijn kerk geschonken op den avond vóór Paschen, 1573. In 't begin der XVIIe eeuw werd de Kerstkribbe door de Jezuiten te München ingevoerd en van daaruit heeft het gebruik zich verder over West-Europa verspreid.

K. L. S. HAMP.

Foto C. Steenbergh.

HET UDDELER MEER, MET, OP DEN ACHTERGROND, DE HUNNENSCHANS.

HET UDDELER MEER EN DE HUNNENSCHANS.

EEN idyllisch plekje op onze nooit volprezen Veluwe, bekend bij oud en jong. De jongeren sloegen op de grillig begroeide schanshoogten hun kamptenten op — de ouderen lazen er over in „De Schaapherder” of toefden wellicht een wijle aan den riet-omzoomden plas, zich vergetend in de droomen over een grijs verleden. ☼ Wandelende langs het meer en de schans, volgen ze Perrol met de roode hand op zijn romantischen tocht naar de heks in den stikdonkeren nacht. Ze herinneren zich wat pater van Broekhuysen vertelt over de stichting van den burcht, en zien de heks bezig bij het koken van den liefdedrank. Misschien ook zullen ze, staande op een hoogte, uitkijken naar dat andere meertje, het Goden-meer, dat volgens Jasper, op 't gebed van een monnik, de afgodsbeelden van goud en zilver, door de Hunnen op een heuvel geplaatst, in zijn peillooze diepte verzwolg. Mogelijk zal de rijke fantasie van een kampeerende jongere, die ook het werk van Oltmans las, op een onweersnacht bij fellen bliksemstraal Perrol, te paard gezeten, zien boven op den heuvel, de roode pluim slap neerhangend bij zijn helm. En huiverend heeft wellicht een minder moedige onder zulke omstandigheden in een donkeren wallehoek de afgrijselijke tronie van de heks meenen te ontdekken, zich verbeeldend de schrille kieten van die vreesaanjagende verschijning te hooren! ☼ Mogen we Oltmans gelooven, dan heeft de heks van de Hunnenschans een belangrijke rol gespeeld onder het eenvoudige landvolk van de Veluwe. Zelfs de Kellenarij in de buurt — bewoond door twee geestelijken uit de abdij Abdinchof te Paderborn — deed niets om dien invloed te verkleinen, al was het waarschijnlijk alleen, omdat 's landsmans vrees voor de heks oorzaak was, dat de abdij jaarlijks een groot aantal gewijde zaken kon verkoopen, die bescherming tegen de heks verleenden! ☼ Keeren we tot de werkelijkheid terug! De hoeve aan den westkant van het meer gelegen, waarin een café gehouden wordt, bevat in een zoogenaamde pronk-kamer een hoeveelheid antiquiteiten, zóó groot, dat de kamer meer op een museum of den winkel van een antiquair dan op een boerenkamer gelijk. Van de hoeve loopt een weg langs het meer naar de Schans, aan de oostzijde van den plas gelegen. Staande op den wal, hebben we een mooi kijkje over het heldere water, waarin de witte wolkjes zoo aardig weerspiegelen. ☼ De breede met gras begroeide oevers langs het wuivend oeverriet bieden op heete zomerdagen een welkome rustplaats voor den vermoeiden toerist. ☼ Het Uddelermeer met zijn naaste omgeving is een uitgezocht oord voor „Rijwieltochten langs rustige wegen”. We kunnen van hier uit gemakkelijk het pittoreske Garderen bezoeken met zijn groote dorps-pomp en zijn dorpskerk, bekend door het gedenkteeke voor

Jan Gerritz Verstege, „de Hervormer der Veluwe”. We zijn niet ver van het kasteel Staverden, dat zoo statig zijn witte muren laat oprijzen uit de donkere grachten. We zijn dicht bij het om zijn landschapsschoon bekende Elspeet, we kunnen onze tochtjes uitbreiden tot vele bekoorlijke plekjes van de Noord-Veluwe. ☼ Voor ditmaal willen we echter liever dichter bij huis blijven en iets meer vertellen van de beroemde Hunnenschans, de grootste landweer van Nederland. Pas na de jongste onderzoekingen kunnen we ons een meening vormen over het ontstaan en het wezen van dezen Saksischen burcht. Bij de latere wetenschappelijke onderzoekingen zijn het niet in de eerste plaats de gevonden voorwerpen uit vroegere tijden, die het doel van het werk vormen. „De hoofdtak van de tegenwoordige opgravers is, door middel van coupes en afgravingen a.h.w. de bijzonderheden der nederzettingen af te lezen uit den grond, uit de kuilen en greppels, die onder de humuslaag in den onberoerden bodem gevonden worden, en door onregelmatigheid en eigenaardig afwijkende kleur der latere vulling altijd voor goed van die onaangetaste gronden afsteken”. Een vroeger paalgat b.v. is gemakkelijk te onderkennen. Door het dichtgooien en het vergaan van het hout ontstaat een verkleuring, die het gat duidelijk afteekent op den niet vergraven bodem. Paalgaten uit lateren tijd doorsnijden ook de humuslaag en zijn ook daarom al heel gemakkelijk te herkennen. ☼ Reeds omstreeks 1830 had Reuvens de schans onderzocht, terwijl in 1842 Janssen er enkele opgravingen deed uitvoeren. Pas echter in den zomer van 1908 werd het oude bouwwerk in opdracht van H. M. de Koningin door Dr. J.H. Holwerda Jr. aan een grondig onderzoek onderworpen. Van zijn bevindingen geeft hij uitvoerige beschrijving in jaargang 1909 van de Oudheidkundige mededeelingen van het Rijks Museum van Oudheden te Leiden, uitgegeven vanwege het Ministerie van Binnenlandsche Zaken. Die interessante uiteenzetting geeft ons een duidelijk beeld van den vroegeren burcht. ☼ De Hunnenschans dan zal een Saksische sterkte geweest zijn, zooals die in Duitschland door prof. Schuchardt gevonden werden. Waarschijnlijk was het de zetel van een stamvorst en diende ze tot bescherming van een Saksischen stam, die aan den oever van het Uddelermeer woonde. Wellicht zouden opgravingen in het aan de Oostzijde aansluitende vierkant, dat door een laag walletje is omgeven, ons doen zien, dat daar ter plaatse het Saksische dorp lag. Zeer waarschijnlijk — zooals uit enkele vondsten blijkt — heeft dit dorp vóór den burcht bestaan. Ter bescherming van die nederzetting bouwde men omstreeks 700 n. Chr. de sterkte, in den vorm van een hoefijzer, met de open zijde tegen het meer sluitende. De sterkte was omgeven door een flinken aarden

Foto R. H. Herwig.

AAN HET UDDELER MEER.

wal, opgebouwd uit een kern van heideplaggen en bedekt met een laag zand. De bodem van den burcht en ook de wal waren bedekt met een door middel van klei verharde laag, door Dr. Holwerda de begane grond genoemd. De buitenzijde van den wal werd beschermd door een zware palissade van hout, zooals uit een blootgelegde greppel bleek. Bovenop in den wal, ongeveer $7\frac{1}{2}$ M. binnen de buitenpalissade, heeft een tweede palenrij geloopt. De ruimte tusschen de beide palenrijen, die door dwarsbalken waren verbonden, was opgevuld met zand, zoodat er een $7\frac{1}{2}$ M. dikke omheining gevormd werd, die nog ongeveer 2.30 M. boven den kam van den wal uitstak en aan de buitenzijde steil uit de gracht oprees ter hoogte van pl.m. 6 M. Buiten den wal lag n.l. een 9 à 10 M. breede en bijna 2 M. diepe gracht ter meerdere bescherming van den burcht. ☼ Uit de opgravingen bleek mede, dat het meer vroeger grooter geweest is. Zelfs in de laatste 50 jaren nog zakte de waterspiegel door den aanleg van verschillende kunstwerken. Ten tijde van den schansbouw zal de waterspiegel pl.m. 1.70 M. hooger gelegen hebben. Waar thans de blootgelegde bodem van de gracht nog even lager dan de tegenwoordige waterspiegel bleek te liggen, spreekt het van zelf, dat het meerwater de grachten vulde tot een diepte van ongeveer 1.80 M. De beide einden van de gracht, later dichtgegooid en aanzienlijk opgehoogd, liepen door tot den toenmaligen meeroever. Aan de meerzijde vormde het water een natuurlijke versterking en was wal met schansmuur daar dus niet noodig. ☼ Natuurlijk moet er een poort of toegangsweg tot de schans geweest zijn. Bij de opgravingen bleek, dat die niet gelegen kan hebben, waar de tegenwoordige grintweg den ouden burcht binnen gaat. De palissadegreppel bleek daar toch door te loopen. Een inzinking in den zuidelijken wal gaf dr. Holwerda het vermoeden, dat daar ter plaatse de toegangspoort geweest zal zijn. Die veronderstelling bleek juist. De door de opgravingen ontbloote paalgaten deden de poortconstructie zeer duidelijk uitkomen. Ook was de kern van plaggen daar onderbroken, terwijl de bodem een plaggenfondament vertoonde. ☼ Ter weerszijden van den doorgang in den wal, die pl.m. 2.80 M. breed was, hebben vier zware palen gestaan, waarachter balkenlagen waren opgestapeld. Men kreeg dus een bijna 3 M. breede poort, door houten wanden begrensd. Waarschijnlijk zal

over die gang een houtbedekking geweest zijn, waarover wellicht weer de begane grond liep. 't Is toch niet mogelijk, dat de palen — zoo niet de tegenover elkaar liggende twee aan twee verbonden waren — de druk van de balklaag en het zand van den wal konden weerstaan. ☼ Aan de buitenzijde van de poort boog de palissade naar binnen om, aldus ter weerszijden aan de poortbekleding aansluitende. De binnenzijde van de poort was door een pallissade afgesloten, die alleen een nauwen zijwaartschen doorgang openliet, zooals men dat ook bij latere militaire schansen aantreft. ☼ De houten palen van de buitenste en binnenste pallissade vergingen natuurlijk op den duur. Het vrij komende zand van den schansmuur stortte zich over den wal, zoowel naar den binnen- als naar den buitenkant. Daardoor vinden we tegenwoordig boven den zoogenaamden beganen grond nog een zandlaag. Ook de poortopening werd grootendeels door dit zand gevuld. De binnenzijde van den wal was waarschijnlijk ook van een houtbekleding voorzien. Een drietal poortjes in deze bekleding gaven toegang tot den wal. ☼ Door den wal werd een bijna cirkelvormig terrein omsloten, dat een middellijn heeft van ongeveer 100 M. In die ruimte werden de bodems van een 6tal kleinere hutten blootgelegd, elk voorzien van een vuurhaard.

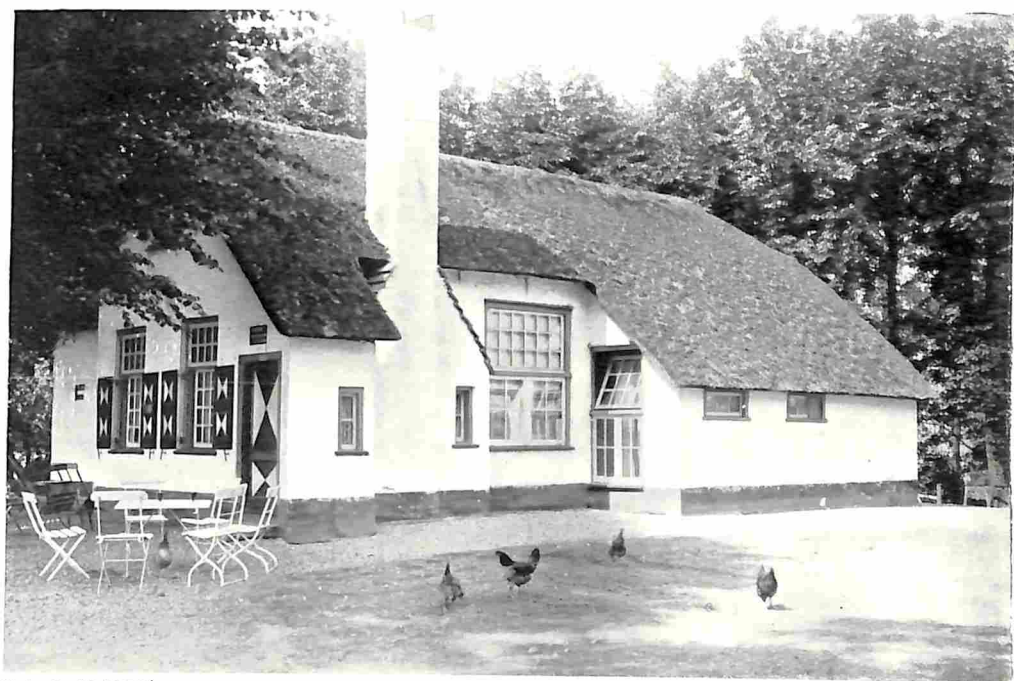

Foto R. H. Herwig.

HUISJE AAN HET UDDELER MEER.

Waarschijnlijk waren het een soort tenten van ronden vorm, waarvan het dak door één paal werd gedragen. Verder ontdekten men de grondslagen van een 7-tal grotere woningen van onregelmatig ovalen vorm, waarvan de grootste en voornaamste in den N. O. hoek gelegen was. (26 × 16 M.). Vlak bij den ingang werd nog een overgang tusschen den ronden en den ovalen bouw gevonden. ☒ „Deze Saksische bevolking” — zegt Dr. Holwerda in bovengenoemde mededeelingen — „was in dezen tijd blijkbaar dus nog niet tot een vierkanten huisbouw overgegaan. In verband met de studiën, vooral in den laatsten tijd, omtrent het Europeesche huis, is dat gegeven van zeer groot gewicht. Eigenaardig is het ook, dat we hier op het terrein van den Saksischen burcht waarschijnlijk naast elkaar vinden een Saksische ronde hut en een Saksischen ovaalbouw, waarvan de eerste zeker wel de oudste vorm is, al is het natuurlijk zeer goed aan te nemen, dat ze beide naast elkaar hebben voortbestaan. Het zijn dezelfde verschijnselen, die zich telkens weer herhalen. In het praehistorische Griekenland immers zien we na den rondbouw den ovaalbouw en daarna het vierkante huis optreden. Bij de Saksen omstreeks Karel de Groote hebben we nu hetzelfde gevonden, een aansporing te meer om voorzichtig te zijn om bij analogiën tusschen Zuid-Noord tot gelijktijdigheid te besluiten. Blijkbaar is de ontwikkeling van het woonhuis telkens weer dezelfde geweest.

Als gewone tentbouw begonnen, als koepelbouw voortgezet mogelijk, doch in alle gevallen in zijn begin van ronden vorm, heeft de behoefte aan uitbreiding er telkens weer een grooter ovaal van gemaakt, dat op zich zelf a.h.w. een overgang tot het huis met vierkant grondplan was”. ☒ Op een 30 M. afstand ten noorden van de poort vormt het terrein een laag heuveltje. Ook daarin werden overblijfselen van Saksischen bouw gevonden. We zullen echter zooaanszons zien, dat dit heuveltje ook nog overblijfselen uit voorhistorischen tijd bevat. ☒ Dat de schans in den tijd van Karel de Groote een

geduchte sterkte vormde, mogen we na het bovengeschrevene zeker als vast aannemen. „Wie dus vanaf de landzijde den burcht naderde, vond eerst een breede, vrij diepe, met water gevulde gracht voor zich en daaruit oprijzende een kolossalen schansmuur van pl.m. 6 M. hoog en $7\frac{1}{2}$ M. dik, achter welken een langzaam glooiende wal aansloot. Aan de waterzijde, waar het toen ter tijd uitgestrekte, diepe meer de schans bespoelde, was een zoo zwaar verdedigingswerk niet noodig; midden tegenover het meer ontbrak dan ook over een lengte van pl.m. 80 M. alle versterking”. ☒ Volgens Dr. Holwerda heeft de burcht niet zijn einde aan ruw oorlogsgeweld te danken. Ze is verlaten en langzamerhand vervallen. De geleerde onderzoeker zegt daarvan: „Al blijven er dus nog verscheidene lacunes in onze voorstelling, toch is het mogelijk geworden ons een denkbeeld te vormen van den bouw en den aanleg van dezen burcht met zijn zwaren houten walmuur, zijn poort en zijn huizen rondom het binnenplein, gelijk die pl.m. 700 n. Chr. moet zijn opgericht en tot in de 11e eeuw waarschijnlijk heeft voortbestaan. Geen spoor van vijandelijk geweld was er aan muur of huizen zichtbaar. Brand, de onvermijdelijke metgezel van den oorlog, die ons zoo menigen ouden aanleg in koolresten conserveerde, heeft hier niet geheerscht. De burcht als zoodanig moet zijn verlaten en vervallen. En op zeer merkwaardige wijze wordt ons de geschiedenis van dit verval a. h. w. voor oogen gesteld”. Bij de on-

derzoekingen toch bleek, dat in den zuidelijken wal, westelijk van de poort, een woning met vierkanten houtbouw was ingegraven. Op zich zelf is het reeds waarschijnlijk, dat een dergelijke aanleg, die geheel tegen het plan van den burcht aanleg indruist, ja zelfs den wal op één punt zeer aanmerkelijk verzwakt, uit een latere periode zijn moet, dan de schans zelf. ☒ Uit de groote massa gevonden scherven besluit Dr. Holwerda met zekerheid, dat het bestaan van den burcht van de 7e tot de 10e of 11e eeuw moet dateeren, daarbij aannemende, dat hij na zijn verval nog eenige eeuwen als woonplaats heeft gediend. Het vinden van vroeg-Saksisch aardewerk wijst er op, dat er op deze plek reeds vóór het stichten van den burcht een Saksische volksstam gewoond zal hebben. Wij wezen er reeds op, dat er zeer waarschijnlijk reeds vroeger aan de oevers van het meer een Saksische nederzetting was, die tot bescherming van haar gebied tot den burchtbouw overging. ☒ De onderzoekingen van Dr. H. wezen daarbij echter ook aan, dat er lang voor de Saksische nederzetting reeds woonplaatsen aan het Uddelermeer gebouwd werden. Reeds bij het graven der proefgreppels werd een klokurn gevonden, die tot de laat-neolitische klokbekercultuur bleek te behooren. ☒ In het heuveltje op het terrein van de schans, niet ver van den vroegeren ingang, werd onder de overblijfselen van een Saksischen plaggenmuur een gedeelte van een

rondlopende palissadegreppel blootgelegd, van ouderen datum dan de Saksische tijd. Binnen die palissade was een cirkelvormige kring van kleine palen, waarbinnen benevens een drietal vuurgaten, een plaaveisel van kleine steentjes gevonden werd. Ook was er een groote keisteen, blijkbaar als slijpsteen gebruikt. Ten slotte vond men er vele vuursteenfragmenten, waaronder een steenen hamer met steelgat. ☒ Een en ander in de constructie deed denken aan grafbouw. Zelfs een nauwkeurig onderzoek deed geen spoor van een graf vinden. „Niet onwaarschijnlijk is het dus 'n soort temenos

Foto R. H. Herwig.

DE HUNNENSCHANS.

geweest, een heiligdom, gelijkende op de heilige ruimte, die men om de graven van vorsten b.v. aanlegde”. ☒ In de N. W. hoek van de schans, gedeeltelijk onder den Saksischen wal bedolven, werden een zevental hutbodems gevonden. De vuling bleek doormengd met houtskool, vuursteensplinters en scherven van een zeer eigenaardig, mooi versierd aardewerk. Een niet ovale plek in de nabijheid van deze hutgroep, is waarschijnlijk het overblijfsel van een afvalshoop, getuige de menigte scherven van aardewerk, vuursteensplinters en half N. O. van deze groep lag nog een dergelijke hutbodem. Bij één van deze twee kuilen stond een zeer mooi versierde hoge kom van de reeds genoemde soort aardewerk omgekeerd in den grond, juist als de groote urn bij den klokbekerbouw. In deze kuilen, die vrij diep gegraven waren, doch waarin het niet mogelijk was de preciese scheiding van vasten en aangevulden grond te vinden, werden zeer zwakke sporen van vergane substantie aangetroffen. Verder vonden we in de vuling nog een aantal vuursteensplinters en in elken hoek een gevonden. Hoewel geen herkenbare sporen van lijken meer te vinden waren, hadden we toch hier klaarblijkelijk twee grafkuilen, waarin de lijken, blijkens de vierkante en betrekkelijke geringe afmetingen, waarschijnlijk als z.g. Höcker, met opge-

Foto R. H. Herwig.

DE WEG VAN HET UDDELERMEER NAAR GARDEREN.

trokken knieën begraven zijn geweest, terwijl men als bijgaven stukken aardewerk, juist zooals men het gewoon was te gebruiken, had bijgezet. Zoo hadden we dus hier een neolithisch dorpje weergevonden van de meest eenvoudige hutten, uit een cultuur, waarvan het vaatwerk ons de plaats aanwijst. Het zeer mooi versierde („Stichverzierung”) aardewerk is n.l. nauw verwant met dat onzer hunebedden, al is de fijnheid der wanden en de ontwikkelde vorm van vele stukken een aanwijzing, dat het waarschijnlijk laatwerk is uit deze periode der hunebedden.” ☼ Uit het vinden van laat-neolithisch aardewerk te zamen met overblijfselen van een ruwe, primitieve vuursteenfabricage concludeert dr. Holwerda, dat hetzelfde volk, dat in het gewone leven zijn gewone megalithische ceramiek gebruikte, zich bij kultushandelingen ook van klokurnceramiek bediende. Deze laatste zou dus van de eerste niet zoozeer chronologisch verschillen, als wel, dat de laatste speciaal kultusvaatwerk is geweest, dat bij heilige handelingen en in de graven van vorsten en grooten werd gebruikt. ☼ In den tijd, dat de hunebedden in Drente werden gebouwd, kwam er ook reeds een rondtrekkende stam van hetzelfde volk zich vestigen aan de oevers van het Uddeler meer, zeker een geschikte plaats voor een nederzetting. Zoo ontstond daar een dorpje van zeer primitieve, half in den grond ingegraven hutten, waarschijnlijk met plaggen gedekt. Dat het dorpje vrij langen tijd bewoond geweest is, blijkt uit het begraven van eenige dooden, niet in hunebedden, doch in gewone grafkuilen. Waar de groote zwerfsteenen ontbraken, kon ook moeilijk van het oprichten van groote steengraven als in Drente sprake zijn. In praehistorischen tijd dus zijn reeds de oevers van den bekoorlijken plas bewoond geweest! R. H. HERWIG.

Het Kerstfeest van Bakker Plateel.

OGHTEND van den eersten Kerstdag, en mooi winterweer. Een fijntjes koude vrieslucht. Een feestelijk zonnetje. In de straten een gezellig gedoe van wandelaars, en temidden van hen, niet minder in opgewekte stemming, mijnheer Goud, handelaar in zuidvruchten. Doel van zijn tocht was het centraal-station, waar hij een van zijn goede klanten ging afhalen, bakker Plateel uit Dundorp, die op dezen Kerstdag zijn gast zou zijn. Op zijn zakenreizen in de provincie vroeg hij zijn allerbesten afnemers wel eens, een dagje bij hem in de stad te komen doorbrengen, om hen eens te onthalen en zodoend de relaties met hen te versterken. Ook Plateel, een heel oude en heel trouwe klant, was al menigmaal door hem uitgenoodigd, maar deze, een boersche, onverschillige kerel, had tot dan toe steeds geweigerd. „Ik ben geen man voor zoo iets”, had hij in zulke gevallen altijd betoogd, „ik voel me niet thuis in de stad. Ik ben het beste te

spreken in mijn gewone omgeving. En trouwens, ik heb ook geen tijd voor zulke fratsen, of het zou op Zondag moeten zijn. en dan wil mijn vrouw van mijn gezelschap genieten, om het zoo te zeggen.” „Dan moet je met Kerstmis komen”, had mijnheer Goud voorgesteld. „dan heb je twee Zondagen: je kunt er daarvan één bij je vrouw doorbrengen en den anderen kan je mijn gast zijn. Wat denk je van dat voorstel?” Dit lokte den anders zoo overdreven hokvasten dorpeling opeens buitengewoon aan, hij zwichtte voor de verleiding. Lachend had mijnheer Goud daarop afscheid genomen. Hij had bij deze gelegenheid een order van Plateel gekregen, grooter dan hij nog ooit van den man gehad had. ☼ „Het kan waarachtig nog een gemakelijke dag worden,” praatte Goud in zichzelf, terwijl hij naar het station kuierde, „want als zulke huismusschen eens een enkele keer uitvliegen dan zijn ze soms door het dulle heen.” ☼ Daar daverde de trein binnen. Mijnheer Goud had zich aan de controle geposteerd en keek de aankomende reizigers vlak in het gezicht. Eindelijk verscheen een klein, breed, bijna vierkant kereltje met een rood, vleezig gezicht en een dikke, zwarten knevel als een lampepoetser. „Zoo, ben je daar?” deed mijnheer Goud, terwijl hij den man joviaal de hand toestak. „Ja, wat dacht je anders? Dacht je, dat ik mijn schoonmoeder in mijn plaats sturen zou?” zei de man. — ☼ Ze wandelden samen de stadsdrukte in. Goud trachtte zijn klant wat aan de praat te krijgen, maar de anders nogal babbelzieke man zei zoo goed als niets. Eindelijk kwam het eruit: de Dundorper was wat zenuwachtig vanwege de ongewone drukte. Mijnheer Goud haalde de schouders op. ☼ Het was zeer vol op straat. Over het asfalt gierden de electrische trams, overvol, met een vroolijk geklingel van bellen; auto's schoten zigzaggend door de volte, toeterend en blaffend en keffend zoo hard ze maar konden. „Leuke drukte, hè?” praatte mijnheer Goud opgewekt. „Leuk? Noem jij dat leuk? Ik noem het levensgevaarlijk, als je het mij vraagt.” „Willen we een auto nemen?” vroeg de gastheer. „Dat nooit in der eeuwigheid,” weerde de gast angstig af. „Weet je wat? We zullen hier eerst eens binnengaan, om wat op ons gemak te komen.” En hij stapte een groot, druk koffiehuis binnen, schoorvoetend gevolgd door zijn eigenaardigen gast. Ook hier was het meer dan vol. Lachend en pratend zat gezellig het publiek bijeen temidden der met sparregroen en rood doek versierde zalen. „Mij al weer veels te veel volk,” klaagde Plateel. ☼ Na eenig heen en weer gepraat stemde hij er in toe, een kopje koffie tot zich te nemen. Mijnheer Goud bestelde, en onmiddellijk bij ontvangst keerde Plateel den inhoud van zijn kopje op het schoteltje om, en slurpte langs dezen omweg zeer luidruchtig het bruine vocht naar binnen. De gastheer kon een kuchje van verlegenheid niet onderdrukken. ☼ Na een poosje stonden ze op.

Buitengekomen poogde Goud den bedrukten bakker wat op zijn gemak te brengen, maar het hielp niets; de man was niet voor overreding vatbaar. „Ik ben om zoo te zeggen nog op ons dorp,” mompelde Plateel, „als je daar zooveel jaren achtereen gezeten hebt, valt het niet mee, je zoo maar ineens in een herrie als jouw stad te verplaatsen.” Mijnheer Goud ergerde zich dood. Dat werd niets vandaag. Maar hij zou zijn teleurstelling toch niet laten merken tegenover zijn goeie klant. Hij moest den kerel bezig houden, hoe 'n vervelend karweitje dit ook werd. Hij sleepte den man mee naar het groote en wereldvermaarde museum, doch de vele meesterwerken konden den doffen dorpeling niet uit zijn dut wekken. Een bezoek aan den toch zoo fraaien en welvoorzien dierentuin leverde al even weinig resultaat op. Eindelijk zegen ze neer in een zoogenaamd Café-Concert. Hier liet Goud twee glaasjes Port aanrukken, en luimig opgeruimd, als had hij geen ellenlangen middag van walgelijke verveling achter den rug, stiet hij zijn glas tegen dat van Plateel, en dronk het in één teug leeg. En waarachtig, het hielp. Ook de gast dronk zijn glas in éénen trek tot op den bodem leeg. Plateel had kontakt gekregen.

In eenige sekonden was hij een ander mensch. Beter gezegd: hij was eindelijk zichzelf geworden. Toen een als zangeres gacamoufleerd skelet op een podium verscheen, juichte hij luidkeels: „Wat 'n mormel.” Geschandaliseerd keken een paar bewonderaars van het roze geraamtje op, waarop Plateel haar een op zijn manier hoonend kushandje toewierp. Met zijn ruwe, zware stem van thuis riep hij daarop naar den bediende, hun nog twee Portjes te brengen, nam een sigaar van Goud aan, en verklaarde jubelend, dat hij een rare was als hij eenmaal begon, dat hij nu heelemaal was bijgedraaid, en niets hem er meer van weerhouden kon, met volle teugen van het groote-stadsleven te genieten. „Hoera,” viel Goud hem bij, „dat mag ik hooren; dat is mannetaal. Geef me de vijf.” „Niks liever,” riep de zonderlinge gast, „en proost, hoor, op je gezondheid, en die van je familie en bloedverwanten, kortom op vrind en vijand.” Hij schreeuwde zoo hard, dat het publiek van alle kanter begon te roepen. De bediende kwam hem verzoeken wat minder lawaai te maken, maar hij overlaadde den man met de meest ongemotiveerde verwijten en vloeken, en zwoer op staanden voet dit „perceel” (zooals hij het noemde) te verlaten, welk voornemen hij ook zonder eenig oponthoud ten uitvoer legde. De gastheer rekende met den bediende ijlings af, en temidden van een algemeen gemompel van afkeuring verlieten handelaar en klant de zaal. Een kwartiertje later zaten de twee handelsvrienden samen aan de keurig gedekte tafel van een der groote restaurants. „Hier is het goed, hier zullen we aanleggen,” had mijnheer Goud gezegd, — „hier krijgen we een Kerstmaal van je welste.” En toen ons tweetal dan ook gezeten was in de feestelijk met sparregroen en roode lampjes versierde zaal kwam de bediende met een speciaal „Kerstmenu” aandragen. „Geef op,” gebod de dorpsbakker den bediende. Daar de spijskaart echter was opgesteld in het Fransch, had men den dorpsbakker evengoed een spijskaart in het oude spijkerschrift der Egyptenaren kunnen voorhouden. De man barstte in een luiden schaterlach uit en reikte de kaart aan zijn gastheer over. „Kies jij maar uit,” zei hij tot dezen, „je moet toch betalen ook.” Goud deed als hem gevraagd werd. Bestelde twee diners,

en een flesch rooden wijn. „Roode wijn! Hoera!” jubelde Plateel. Rondom hen waren alle tafeltjes bezet, en de menschen ghuurden al etend herhaaldelijk naar den zonderlingen boerebakker, die woest gebarend en kraaiend lachend in gezelschap van den keurig netten Goud aan tafel zat. Plateel bemerkte de geweldige belangstelling, die zijn eenvoudige persoonlijkheid hier wekte, en keek de omzittenden brutaal aan, waarbij hij nu en dan ook overging tot uiterst gemeenzame groetjes: knikjes met het hoofd, gewuif met de handen. Mijnheer Goud vermaakte zich met dit alles buitengewoon, maar was er in den grond tevens ook een weinig over beschaamd. Toen mijnheer Goud zijn servet uitspreidde, nam Plateel het zijne, en knoopte het om zijn hals, alsof hij zich wilde opknoopen, greep een hard broodje van de tafel, en rukte er met de tanden ruim de helft af, welke helft zijn wangen dermate deed opzwellen, dat het wel leek of hij aan beide kanten van zijn gelaat aan een weezinwekkende verzwering leed. De soep werd opgediend, vermicellisoep. „Is dat soep?” smaalde de bakker, „er zit niks in; ik moet vijfmaal duiken eer ik een balletje vind.” Daarop zette hij het bord met beide handen aan den mond en wilde het leegdrinken, maar Goud weerhield hem nog juist intijds. „Eet liever met je lepel, dat is gezelliger,” zei hij. „Maar dat duurt zoo lang,” weerstreefde Plateel. „Het andere eten is er toch nog niet.” „Nou, vooruit dan maar, als we toch moeten wachten.”

Mijnheer Goud schonk nu in, dronk den ander toe, en deze, zonder zijn lampepoetser van een knevel af te vegen, bracht het glas aan zijn mond, en toen nog eens, en toen nog eens, en het was leeg. „Hetzelfde recept,” beval hij Goud, terwijl hij dezen zijn glas overreikte. De gastheer schonk in. „Je kan er op zijn best meer door zien of het vol of leeg is,” deed deze, „het lijkt wel matglas.” „Dat komt van mijn knevel, denk ik,” giegelde de gast, „ik zal hem eens wat afvegen.” Nu werd gekookte schol opgediend. Plateel liet zich door zijn gastheer flink er van voorzien. In een onnavolgbaar tempo bracht hij de stukken visch naar den mond, en spuwde de graten op een bord, dat ongeveer een el van hem af stond, tot groote vreugde van den heer Goud, die, zoomerkte hij op, „hem de eer niet onthouden mocht, dat hij uitermate goed mikken kon.” „Ik ben bij de artillerie geweest,” grinnikte de dolle dorpsbakker. „Op het voortduren van onze prettige handelsrelaties,” toastte mijnheer Goud, plotseling min of meer ernstig, want zaken waren zaken. „Aan mijn zal het niet leggen,” viel Plateel hem bij, — „wat mij betreft, d'r komt bij mijn leven nooit meer een krent of een kruimel sukade van een ander in mijn huis dan van jou.” „Wat doe je nu?” lachte mijnheer Goud. De gastheer had zoo juist voor den uit de vrije hand kluivenden gast een paar vingerkommen laten brengen, en nu had de onervaren gast er een aan den mond gebracht en tot op den bodem geledigd. Het zwemmende schijfje citroen was reeds door het keelgat mee naar binnen gegleden. „Ziezoo, visch moet zwemmen,” zei hij voldaan, en zette de ledige vingerkom neer. „Nou, dan kan ik je beter nogeens inschenken,” stelde Goud voor, toen zijn lachen wat bedaarde. „Die wijn is best,” smakte Plateel, — hoe heet die? „Bordeaux,” antwoordde Goud. „Heidaar, mijnheer,” schreeuwde de opgewonden Plateel den bediende toe, „breng mij nog eens een flesch Boldoot.” „Bordeaux,” verbeterde Goud, gierend van het lachen. „Nou, ja,” hernam de gast, „ik heb niet net als jij op studie

Foto R. H. Herwig.

KAMPEERENDE JONGENS, WATERHALEND AAN DE DORPSPOMP TE GARDEREN.

gelegen, en trouwens, die mijnheer begrijpt me best." „Maar deze flesch is nog niet eens leeg..." „Duvelt niet; dan houd jij die, en ik neem de versche." Mijnheer Goud was allang klaar, toen Plateel nog met den lepel de laatste dropels saus van het zilveren vleeschbord zat te schrappen, wat een misselijk rumoer maakte. De omzittende bezoekers ergerden zich een beetje. „Maak niet zoo'n lawaai," verzocht Goud hem, „alle menschen kijken naar je." „Laat ze kijken," blafte Plateel, „ze kanne voor mijn part allemaal..." „St." „Wat st?" Maar 's mans aandacht was alweer in beslag genomen door twee porties gebraden kip, geflankeerd door een schaal gestoofde pruimen. Reeds legde de gastheer een pracht van een boutje op Plateel's bord. Gretig viel deze erop aan, en ontleedde het eigenhandig, dat wil zeggen, uitsluitend met zijn handen, zonder hulp van eenig eetgereedschap. Goud gnuifde. Hij lachte. Maar toen de gast de pruimen met een lepel zoo uit de schaal schepte, en de staalharde pitten tusschen de tanden vermaalde of het fondantjes waren, meende hij toch den man te moeten waarschuwen. „Zeg, je moet die dingen niet opeten," zei hij, „je moet ze liever uitspuwen." „Waarvoor geven ze ze dan, als je ze toch weer uitspuwen moet?" „Ik bedoel de pitten." „O." En Plateel spuwde een pit met zulk een kracht weg, dat deze, een wijde parabool beschrijvend, juist terecht kwam op den schedel van een bejaard heer, die eenige tafeltjes ver van het hunne zat. „Hihi," gichelde de schutter, die den treffer constateerde. Mijnheer Goud mompelde een verwensching over zooveel Dundorpsche baldadigheid. Er was eenige herrie in de buurt van den ouden heer gekomen. Goud ging naar dezen toe om hem zijne verontschuldigingen aan te bieden. Doch daar verscheen reeds de wrekende gerechtigheid in den persoon van den zaal-chef. „Het eenige, waarmee we ons figuur nog eenigszins kunnen redden is dat we tenminste kalm aftrekken," beet hij zijn lastigen gast toe. Daarop bezwoer hij de toorn van den chef eenigszins door hem te verzoeken, de rekening op te maken. Zoo geschiedde. Goud betaalde, en gaf een zeer ruime fooi. Met een benauwden blik op de hoonende omstanders trad hij op zijn handelsvriend toe, nam hem bij den arm, en beet hem toe: „Nu is het mooi geweest, kom mee." „Kom mee? Kom mee?" hinnikte Plateel, „kommandeer jij je hond en blaf zelf." En hij stond op het punt, een „pomp in den maag" aan den bleeken zaal-chef toe te dienen, toen het reeds opgediende dessert zijn vraatzuchtige blikken tot zich trok. Met een grijnzenden lach om den wijden mond goochelde hij een omvangrijken rooden zakdoek te voorschijn, en pakte er de sinaasappelen, taartjes en verdere lekkernijen in. En na den doek stevig te hebben dichtgeknoopt, nam hij hem tusschen duim en vinger aan de knopen op, en zijn buit sierlijk heen en weer zwaaiend verdween hij ermede, na een zegevierenden blik op de nu luidkeels lachende omstanders. Naar zijn gastheer en handelsvriend keek hij niet meer om. Deze was hem echter achterna geijld, en buiten sneed hij onmiddellijk den zonderlingen bakker aan. „Maar, beste vrind," begon hij, op vroolijk vergoelijkenden toon. „Ik ben jouw beste vrind niet," bulderde Plateel, „je ben me daarnet afgevallen, en nou wil ik niks meer met jou te maken hebben. Met jou niet, en met je krenten niet, en met je sukade niet, en met de heele mikmak niet. Je hoeft nooit meer bij mijn an te komme. Zoo, en ga nou maar op het dak zitten." Of — en zoo ja, hoe — bakker Plateel in zijn dorp is teruggekomen, meldt de geschiedschrijver niet. Wat wij echter uit zeer betrouwbare bron weten, is dat Goud in genoemd dorp nimmer meer gezien werd.

JOB STEYNEN.

Foto J. Bijkerk.

WOONHUIZEN OP OOST NIEUW-GUINEA.

Paalwoningen op Nieuw-Guinea.

HET is een bekend feit, dat het meerendeel der volkstammen, die Nederlandsch-Indië bevolken, zijn huizen bouwt op palen, zoodat de vloer min of meer hoog boven den beganen grond verheven is. Die hoogte varieert tusschen een halven meter en zes à acht meter. In de veel van elkander verschillende streken van Indië zijn de specifieke bouwvormen getrouwe representanten van een eeuwenoude cultuur. De voorouders in verre geslachten bouwden hunne huizen op palen en de nazaat volgt dat na de eeuwen door. En ook in de overige structuur wordt sedert overoude tijden eenzelfde cultuur onafgebroken gevolgd. Hierin is veel wat bekoort. Men kan het zich indenken, dat deze traditie gevoeld wordt als een kostelijk bezit. Conserveeren zit den Oosterling in het bloed. Het conservatisme is zijn deugd en zijn zwakheid tevens. Om dit conservatisme te verstaan en te waardeeren, moet in aanmerking genomen worden het feit, dat die traditie een godsdienstigen ondergrond heeft. De zoogenaamde primitieven beschouwen over het algemeen alles wat door de vaders is overgeleverd niet slechts als een kostelijk bezit, maar ook als een wet, waarvan men niet strafeloos kan afwijken. Bij alle verrichtingen moeten de gewoonten en gebruiken der voorouders nauwkeurig gevolgd worden. Geschiedt dit niet, dan zullen de geesten der voorouders, wien men bovennatuurlijke kracht toeschrijft, vertoerd worden en allerlei rampen en onheilen over de levenden brengen. Het is misschien niet van zoo algemeene bekendheid, dat ook op N. Guinea verschillende bouwvormen bestaan. De voorstelling die de meeste Nederlanders van N. Guinea hebben is als van een land bestaande in louter oerbosch, bewoond door kannibalen, die zoo'n beetje als aapjes in de boomen leven. Maar deze voorstelling komt al heel weinig met de werkelijkheid overeen. Want wanneer men b.v. de huizen der Papoea's, vooral die der kustbewoners, vergelijkt met de woningen der bewoners van Oostelijk Java, dan valt die vergelijking uit in

Foto J. Bijkerk.

WOONHUIZEN TE SEKO, OOST NIEUW-GUINEA.

't voordeel der eerstgenoemden. ☒ Hoe groot de verscheidenheid der bouwworden onder de verschillende Papoeastammen ook moge zijn, zonder uitzondering worden overal de huizen op palen gebouwd. In vele streken van N. Guinea bouwen de kustbewoners de huizen boven de zee, soms in mooie stille baaien, soms ook aan de luwzijde van een eilandje, of aan de binnenkant van een beschermend koraalrif. Geliefkoosde woonplaatsen zijn ook de lagunen die hier en daar in het lage kustland door de rivieren gevormd worden. ☒ Maar ook de binnenlanders bouwen hunne huizen op palen, hetzij aan den oever van een meer, hetzij in een rivierdal of boven op de heuveltoppen of in het hooggebergte. Menigmaal moet men den juisten blik bewonderen waarmede de bewoners hun plaats van vestiging kozen. Maar ook vraagt men zich soms af, welke motieven wel geleid moeten hebben tot de keuze van zulk een ongunstig gelegen oord. ☒ Om verschillende redenen bouwt de Papoea zijn huis op palen. Het is mogelijk, dat een soort godsdienstige eerbied voor de aarde er toe medewerkt. (In sommige streken mag een pasgeboren kind vóór de 40e dag niet in aanraking komen met de aarde en wanneer die aanraking voor het eerst plaats heeft, moet er geofferd worden. Algemeen is ook het brengen van een offer bij den aanvang van het bouwen n.l. wanneer de eerste paal in den grond gedreven wordt). De groote vochtigheid van den bodem is ook een voornamelijk reden om niet op den begane grond te bouwen. Bovendien is men natuurlijk in een op palen gebouwd huis veiliger voor allerlei ongedierte als slangen en dergelijke. Een andere, op N. Guinea bovenal geldende reden is de grootere veiligheid die een hoog gebouwde woning biedt tegen vijandige overvallen. ☒ De wereld- en levensbeschouwing toch van den Papoea is oorzaak van voortdurende veeten en oorlogen, welke laatste steeds bestaan in plotselinge overvallen. Daarom zijn ook sommige huizen op schier ontoegankelijke hoogte gebouwd. Zelfs komt het voor, dat heele families hun huizen bouwen boven in groote hoge boomen, om beveiligd te zijn tegen overrompeling voor wraakzuchtige vijanden. ☒ Vele huizen zijn op N. Guinea boven het water gebouwd. Bij voorkeur zoekt men daarvoor uit een stille, ondiepe baai, zooals er zoovele zijn langs de wondere kusten van dit groote land. Hier voelt de kustbewoner zich in zijn element. De zee zingt daar zijn wiegelied en voedt hem met de kostelijkste vischsoorten. Een weliswaar wankel, maar voor hem goed begaanbare brug verbindt de woning met den vasten wal. Niemand kan ongemerkt zulk een huis betreden. Zoodra ge een voet op het wrakke bruggetje zet, komt dat in beweging en die beweging deelt zich

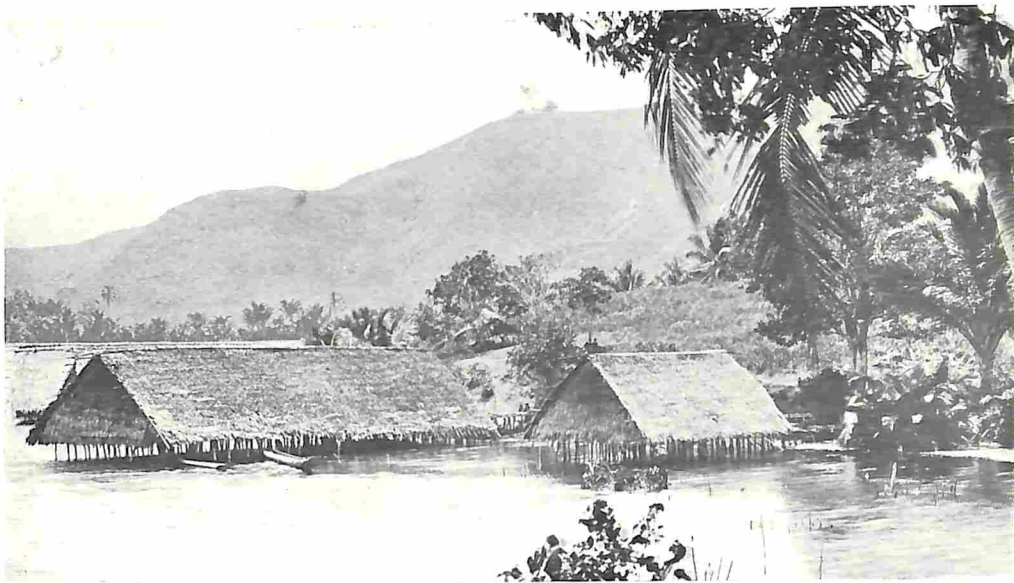

Foto J. Bijkerk.

FAMILIEHUIZEN, OOST NIEUW-GUINEA.

aan het huis mede. En daar het huis meer dan één ingang heeft, kan de bewoner bij ongewenscht bezoek zich tijdig verwijderen. ☒ Veel gezochte vestigingsplaatsen zijn ook de aan de lage kusten veel voorkomende lagunen. Hier is het rechte oord voor wie zich verschuilen wil. En daaraan heeft de Papoea menigmaal maar al te zeer behoefte. Alleen de ingewijde vindt den weg door de talloze kreekjes, en menigmaal ontdekt het spiedende oog slechts met de grootste moeite den ingang van den kronkelenden waterweg die zich in vele bochten door het dichte rizophorenbosch wringt. Daar... plotseli, ontdekt men de huizen, alleen bij hoog water behoorlijk per prauw bereikbaar. Bij laag water moet ge kniediep door den zwarten modder waden om de huizen te bereiken. ☒ De vorm der huizen is verschillend al naar de streek waar men zich bevindt. In het Westen van N. Guinea is de z.g.n. schildpadvorm overheerschend. Het dak van een huis doet hier denken aan den gewelfden vorm van een schildpad. De vloer, die op een onderstel van rondhout rust, is saamgesteld uit latten, gemaakt van overlangs gespleten niboengstammen. Zulk een vloer is wel wat ongelijk en vertoont talrijke spleten, maar dat wordt eer als een vóór- dan als een nadeel gevoeld. Het dak hangt aan de zijden zeer laag neder, zoodat de wanden niet hooger zijn dan 1 Meter. Voor de omwanding wordt gebruikt de gaba-gaba, dat zijn de hoofdnerven van de sagobladeren. De gaba wordt overeind gezet in dier voege, dat de bolle zijde van de eene in de holle zijde van de andere valt. Met houten pennen worden ze daarna aan elkander bevestigd. Het is een zeer geschikt materiaal, in de Molukken ook wel gebruikt voor woningen voor Europeanen. ☒ Wanneer, en dat is meestal het geval, meer dan één

familie een huis bewoont, dan heeft elke familie de beschikking over een vuurhaard. Deze is aangebracht in den vloer, waarin een vierkant gat is uitgespaard. Hierin is een soort bak gehangen en opgevuld met zand. Een drietal steenen wordt bovenop geplaatst om de kookpot daarop te zetten. Hiermede is de kookplaats klaar. Aan stevige rotans wordt een houten rooster op pl.m. 2 Meter hoogte boven het vuur gehangen. Dit is de plaats waar de visch en het vleesch gerookt worden en bewaard. De palen, balken en spanten van het huis zijn van gewoon rond hout en op vaak kunstige wijze met sterke rotan aan elkander bevestigd. Het dak is gevlochten van sagobladeren. Deze bladeren worden één voor één dubbelgevouwen over een pl.m. 1 M. langen bamboestok. Telkens bedekt een blad de helft van het vorige. Bij het indekken van het huis wordt de „atap" gelegd dakpansgewijze. ☒ Het bouwen van de huizen geschiedt gemeenschappelijk. De geheele dorpsgemeenschap helpt er aan mede. Toch moet men niet denken, dat zulk een eenvoudige woning spoedig gereed is. Vele dagen zijn ongeschikt om dezen arbeid er op te verrichten. Op

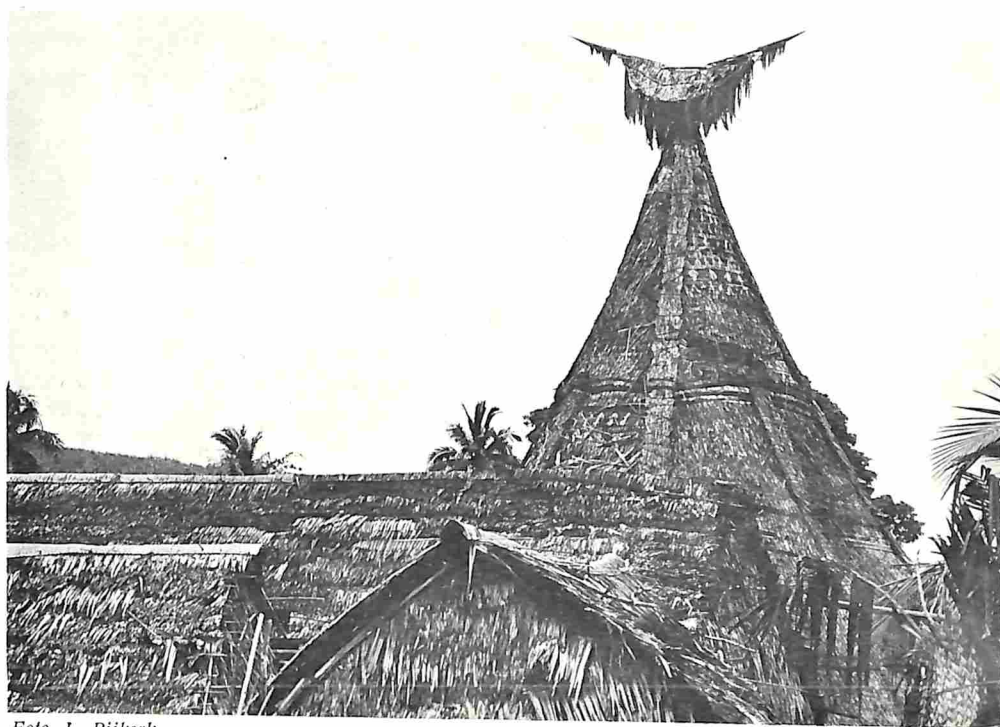

Foto J. Bijkerk.

MANNENHUIS, OOST NIEUW-GUINEA.

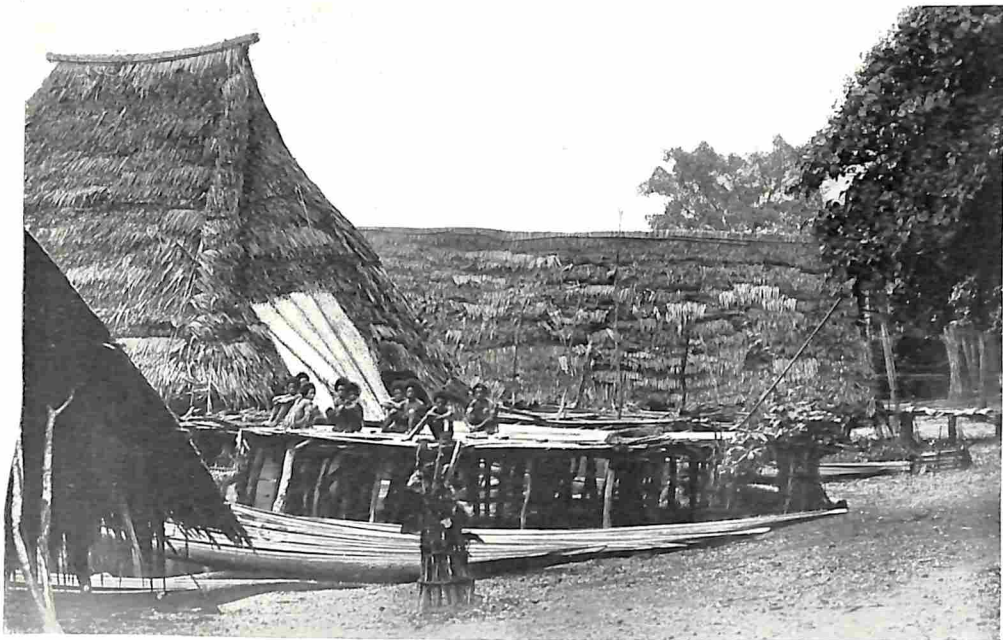

Foto J. Bijkerk.

DORPSGEZICHT. OOST NIEUW-GUINEA.

allerlei voortekens wordt gelet. Wanneer er iets verdachts geschiedt, dan wordt het werk voor eenigen tijd gestaakt. Erger is het, wanneer er een meer of minder ernstig ongeluk gedurende het bouwen voorvalt. Dan is het de vraag of het huis wel afgebouwd zal worden. Gewoonlijk is het zoo, dat wanneer een huis afgewerkt is, het dak, dat allereerst opgezet wordt, al goeddeels vergaan is. Men ziet ook vaak onafgewerkte huizen en soms bijna bewoonbare huizen, die nooit in gebruik genomen worden. Hier heeft gedurende het bouwen een sterfgeval plaats gehad. Meer naar het Oosten van N. Guinea is het puntdak karakteristiek. Dat zijn schilderachtige huizen. Sommige dezer daken zijn vier-, andere zeskantig. Het inwendige dezer huizen ziet er natuurlijk anders uit. Maar de inrichting en de materialen zijn gelijk. Een bijzonderheid zijn de speciaal in het Oosten bestaande mannenhuizen en geestentempels. In deze streken hebben de mannen hunne eigen slaaphuizen. In de gewone familiehuizen vertoeven alleen de vrouwen en kleine kinderen. De mannen en jongelingen mogen in deze huizen niet slapen. De mannenhuizen munten uit door stevigen en mooien bouw. Soms vinden hierin ook plaats de spiritistische seances, die een groote rol spelen in het geestesleven der Papoea's. Het is een feit dat bij de meeste stammen de geestenhuisen, die soms dezelfde zijn als de mannenhuizen, maar soms ook afzonderlijke gebouwen zijn, door menschenoffers ingewijd moeten worden. In de streken, die onder invloed van de zending staan en waar ook door invloed van het gouvernement meer geordende toestanden ontstaan, komt dit niet meer voor. Door sommigen wordt het betreurd, dat die geestenhuisen, die inderdaad soms aardig versierd zijn met snijwerk en in zekeren zin cultuurmonumenten zijn, verdwijnen wanneer het christendom zijn intrede doet. Maar hierbij wordt geheel het belang van het volk uit het oog verloren. De vrouwen en kinderen hebben groote vrees voor deze huizen en zouden ze nooit durven betreden. Waar die huizen het middelpunt waren van de oude instelling die als een looden last drukte op de samenleving en dus de representanten zijn van het oude en voorbijgegane, daar moet het niet verwonderen, dat de bevolking uit eigen beweging die huizen ging afbreken. Door geen der zendingen is daar ooit op aangedrongen. Het was de wil van de menschen zelve dat ze zouden verdwijnen. En zou men dan van de menschen eischen dat ze die huizen moeten laten staan? Maar dan moeten de bij honderden gesnelde koppen in sommige dier huizen ook bewaard worden en daarmee de herinnering aan de gruwelijke moordtochten. Dat is wel wat veel geëischt voor iets dat niet meer is dan een liefhebberij van enkelen. JAC. BIJKERK.

Oudejaar in Giethoorn.

OVER de velden ligt de vredige stilte van den laatsten dag van het jaar. De hemel is gedeckt al van den vroege morgen af, er is geen windgerucht; alleen de grijze luchten met een enkele streep geel en zoo nu en dan een plek blauw en het groene weiland onder de nevels. Zwijgend strekt zich de aarde in het zachte licht, stil en verdroomd in de weemoedige uren van dezen stervensdag van het jaar. Kalm en donker staan de bruggen als stoere poorten over het rimpellooze water, lager liggen, met witte leuning, de vonders over de slooten. Vredig staan de oude huizen in de roerelooze stilte van den dag zonder hel geluid. Rythmisch en rustig glijden de punters voort door de dorpsgracht, voortgeboemd met gelijkmatigen stoot: het werk gaat zijn gang, maar toch is het of er een gewijde stemming over ligt, die luid geweld van woorden en druk rumoer van arbeid belet. Er

ligt een bijna plechtige rust over het dorp, nu het — in wintertijd — zijn eigen karakter weer heeft gekregen en er niet is het onrustig gedoe der vreemdelingen en het stemming-verstorende getuf van de motorpunters over het water. Haast niemand ontmoet ge op de middagwandeling. Alleen een dorpeling af en toe, die met vriendelijken groet voorbijgaat. Hoe hartelijk klinkt het „g'n oavond!“ vandaag, hoe vol belangstelling het „bi'j doar doende?“ Rankgewiekt en fors van bouw staan de molens langs de vaart, trouwe zwijgende gestalten onder den last der jaren, wachters aan den oever van het windelooze meer. Wijd en eenzaam ligt daar het Wijde met de eendekooien aan de overzij en de blauwe verten er achter. Slechts nu en dan een enkele punter glijdt erover en dan niets dan de zwijgende eenzaamheid. De hoge wilgen en de slanke populieren heffen zich, kaal van twijgen, over weg en water. Er is geen geluid in hun takken en in de boschjes, dan zoo nu en dan het getjuik van een merel, het fijne getwinkel en gemiesper van vlugge meezenbent en goudhaantjes of de roep van een bonte kraai. Hun stille geluiden zijn geen wanklank in de rust van het late middaguur. Wonderlijk in de vale tinten van dezen somberen dag, schiet daar als een stralend visioen van kleuren, een ijsvogeltje over het water. Stilaan donkert de avond, teedere stemmingen weeft de schemering om bruggen en huizen, langzaam sterft nu de dag..... In de maanlooze avond is de duisternis zwart en diep boven het dorpspad, waar geen lantaarns licht verspreiden. De „lochte“ moet dus mee op de romantische wandeling naar de kerk. Fantastisch gaan de gestalten

Foto J. Bijkerk.

EEN VERSCHOLEN GEESTENHUIS (OP DEN ACHTERGROND), OOST NIEUW-GUINEA.

met de bengelende, lantaarn door de duisternis. In de kerk is het warme licht van de petroleumlampen en de gewijde, ontroerende stemming van den Oudejaarsavond. Het is er vol en er is aandacht voor het woord van den prediker, die lief en leed gedenkt en stelt onder hoogezicht. Plechtig ruischt het orgelspel en vol klinkt het gezang door de gewijde ruimten. Bij het uitgaan valt zacht de regen neer uit de donkere lucht. Fantastisch gaan weer de mannen en vrouwen met de lantaarns in gedempt gesprek langs het dorpspad, over vonders en bruggen. Enkele uren nog van intieme gezelligheid thuis en het oude jaar is voorbij.... Aan den helderen hemel straalt den volgende morgen over de verjongde wereld gulden zon van Januari. A. L. BROER.

De voormalige vleeschhal te Breda.

In het artikel over het fraaie Raadhuis van de Klundert schreven wij, dat nog slechts één andere schepping van zijn bouwmeester, den „steenhouwer” Melchior van Harbach, bekend is: het bovengedeelte van de helaas gesloopte Friesche Binnenpoort te Alkmaar. Dr. Jan Kalf nu vestigt er onze aandacht op, dat van Harbach — ook Harbach genoemd — eveneens (en wel in 1615) de mooie poort in den voorgevel der v.m. Vleeschhal te Breda heeft gemaakt, al is 't niet zeker, of hij deze ook heeft ontworpen 1). Deze Vleeschhal was in het jaar 1617 voltooid; de verdieping werd ten gebruike afgestaan „aen de gemene gesellen ende gilde van den voetboge, ... om die ten hare vergaeringe ende bijeencompste te gebruycken.” In 1772 werd de voorgevel verbouwd; alleen de poort van 1615, met de boven de deuren geplaatste runderkoppen, bleef behouden. De hardstenen cartouche met een kruisboog, en de voorstelling van St. Joris, die den draak verslaat, in het fronton, herinneren aan de bestemming van 't bovengedeelte van het gebouw als gildekamer der voetboogschutters. De gevel is 'n niet onfraai staaltje van 18de eeuwsche bouwkunst, maar van Harbach's poort vormt toch wel zijn grootste sieraad. De al te zeer vergeten steenhouwer maakte eveneens een eenvoudiger hardstenen poort welke een open gang afsluit, waarmede de achteruitgang der hal aan de Karrestraat is verbonden 2).

A. L.

1) De woorden „op zeker patroon aengenomen” geven o.i. geen zekerheid, dat een ander dit „patroon” ontwierp.

2) Ontleend aan Jan Kalf's „Baronie van Breda”.

ST. SYLVESTER.

DE rij der heiligen, die de Roomsche Kerk vereert, wordt besloten met St. Sylvester op 31 December. Hij was een geboren Romein en leefde aanvankelijk in een hol in het gebergte, uit welke verborgenheid hij op den pauselijken Stoel werd verheven, dien hij van 314 tot 335 heeft bekleed. Volgens de legende zou hij Konstantijn den Grooten, die hem eerst vijandig was, niet alleen voor zich hebben gewonnen, maar hem zelfs kort vóór 's keizers dood hebben gedoopt, en door het tekenen des Kruises het volk van een draak hebben verlost. De zonderlingste legenden knopen zich aan dezen man vast, terwijl schilders en beeldhouwers niet geaarzeld hebben hun talent daaraan te besteden. Zoo wordt hij o.a. voorgesteld met een os aan zijn voeten, bij welk dier, dat door middel van tooverij door een rabbijn was gedood, hij de levensgeesten weder zou hebben opgewekt. Rafaël schilderde hem in het Vaticaan op het oogenblik, dat hij Konstantijn doopte. Verder bezit het Vaticaan een schilderij van Giulio Romano, waar Sylvester van keizer Konstantijn Rome als het „Patrimonium Petri” ontvangt. Voorstellingen uit zijn leven vindt men in de Bardikapel van Sante Croce te Florence,

uitvoeriger nog in de kapel Silvestro in den voorhof van de kerk dei Quattro Coronati te Rome uit de XIIIe eeuw. Van Fiesola, een monnik uit de XVe eeuw, die zoovele kloosters en kerken van zijne schilderstukken heeft voorzien, bezit de Galerie Dorva te Rome een glasschildering uit de Kathedraal van Chartres, waar de stadhouder Taxandius bij een maaltijd door een vischgraat stikt, omdat hij de overgave verlangde van de reliquiën van Timotheus, die in het huis van Sylvester werden bewaard. Men ziet uit een en ander, dat de Kerk nog al aandacht aan den heilige heeft geschonken; maar daarbij bleef het dan ook. In de folklore komt hij zoo goed als geheel niet voor. Ter Gouw weet alleen te vertellen, dat de kinderen op school hun kameraadje, dat op 31 December telaat kwam, Sylvester noemden en dat Oudejaarsavond ook wel Sylvesteravond geheeten werd. Toch werd zijn nagedachtenis nog in de vorige eeuw gehuldigd door paus Gregorius XVI en wel door de instelling van de orde van St. Sylvester, ter vervanging van die van de Gouden Spoor. De St. Sylvesterorde, die 31 October 1841 door genoemden paus werd ingesteld, wordt gedragen aan een rood-zwart gestreept lint. Het goud en wit geëmailleerde Maltheserkruis, waarvan het blauwe middenvak de beeltenis van St. Sylvester vertoont, heeft als onderschrift de woorden: „Sanctus Sylvester Pont. Magnus”; de hoeken prijken met gouden stralen en aan de voetpunten van het kruis hangt een gouden spoor. Op de keerzijde leest men om het jaartal MDCCCXLI de woorden: „Gregorius XVI restitute”. K. L. SCHAMP.

BRIEVENBUSSEN.

Wie brieven of briefkaarten te verzenden heeft en niet in de nabijheid woont van een postkantoor, steekt ze in een der vele brievenbusser, die in de steden en dorpen op tal van plaatsen zijn aangebracht en op vaste tijdstippen gelicht worden. Hoe lang bestaan die brievenbussen al? Bijna drie kwart eeuw. Immers den 26sten October 1850 nam de Minister van Financiën eene resolutie, waarvan de aanhef en het eerste artikel aldus luiden. De Minister, in aanmerking nemende dat de gegotene ijzeren brievenbussen, met daarbij behorende blikken binnenbussen, of trommels, waarvan de invoering ten algemeenen nutte, in de voornaamste steden des Rijks, bij vroegere beschikking is bepaald geworden, weldra, ingevolge de plaats gehad hebbende aanbesteding, ter aflevering zullen gereed zijn, en dat alzoo nu het tijdstip gekomen is, om de noodige voorschriften ten aanzien der wijze van plaatsing, en het in gebruik stellen derzelve, te geven.

Heeft goedgevonden en verstaan, te bepalen, hetgeen volgt: I. Van de plaatsing der ijzeren brievenbussen. Art. 1. Er worden brievenbussen voor rekening der Administratie geplaatst, in de steden, en ten getalle daarbij uitgedrukt als:

te Amsterdam	16	Transport	39
„ Arnhem	3		
„ Breda	2	te Leiden	3
„ Delft	1	„ Maastricht	2
„ Deventer	1	„ Middelburg	2
„ Dordrecht	3	„ Nijmegen	2
„ 's Gravenhage	5	„ Rotterdam	9
„ Groningen	2	„ Schiedam	2
„ Haarlem	2	„ Utrecht	4
„ 's Hertogenbosch	2	„ Zaandam	2
„ Leeuwarden	2	„ Zwolle	2
Transporteere	39		

(60 1)

MR. C. BAKE.

1) Hier moet een optelfout gemaakt zijn: 60 zal moeten zijn 67.

DE VOORMALIGE VLEESCHHAL TE BRED A.